

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto II.

Ljubljana, meseca vel. travna 1905.

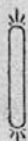
Štev. 2.

VSEBINA:

Gregor Žerjav: K l. shodu narodno-radikalnega dijaštva v Trstu.

Ciril Premrl: Samoizobrazba dijaštva.

A. Sodnik: Več statistike.

A. Ribnikar: O potrebi narodnih knjižnic na Slovenskem. (Dalje.)

F.: Vodnik za narodne knjižnice. Listek.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovóle pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Urednik **Ciril Premrl**. — Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**.
Izdaja konsorcij „Omladine“. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Drobiž.

2.200 lir za papeža. O Veliki noči je potovalo več polskih, ogerskih in nad 40 slovenskih dijakov v Rim. Da bi bil privaten izlet, katerega bi ne vodili klerikalci, bolj na mestu ni dvoma. (Če lahko prihajajo v naše kraje češki in ruski dijaki v spremstvu naprednih profesorjev in lajikov, bi tudi pri nas bilo možno prirediti na slični podlagi izlet v Rim! Op. ur.) Nočemo kritikovati onega, kar se je nudilo kot prenočišče in hrana izletnikom za drag denar, nekaj pa hočemo pibiti in to je dejstvo, da so slovenski dijaki šele zadnje dni svojega bivanja v Rimu izvedeli, da so tudi oni pripomogli k papeževem daru 2200 lir in da se jim je odtrgalo v to svrho sorazmerno veliko svoto denarja. — Taki slovenski dijaki, kot so se udeležili letošnjega potovanja v Rim, bi pač lahko doma izvedeli, da je vsako od klerikalcev aranžirano romanje že načelno določeno zato, da se na eni strani dviga in utrjuje ugled poglavarja cerkvene politike ali klerikalizma, na drugi pa zato, da se na lep način izsesa iz ljudstva zopet nekaj grošev v klerikalne namene. Značilno je, da so tako pošteno romanje zelo priporočale naše šolske oblasti.

„**Za resnico**“. Bogoslovec Orehek, ki se ne ženira, da je urednik konfuzne knjige »Za resnico«, odgovarja na kritiko tovariša Grošlja prav surovo. Izjavljamo s častno besedo, da je na strani 178, vrsta 5 »Omladine« I. discussio mesto dissensio tiskovna napaka, ki jo je korektor prav lahko zakrivil, ker je smisel soroden. Tovariš Grošelj je opozoril uredništvo na njo prvi dan, ko je »Omladina« izšla. Z Orehkom bo tovariš Grošelj itak obračunal, kakor mu gre. Lemenatarji pa naj le še pišejo in izdajo mnogo takih knjig, ki so le znak njihove zaostalosti. Nam so to cenena in zaželjena agitačna sredstva zoper — klerikalizem.

Dodaten odgovor. V zadevi 10 K, ki so se lani mesto »Družbi sv. Cirila in Metoda« darovale »Danici«, se je le-ta v skrbno zavitem »Poslanem« v »Slovenu« slikala kot nedolžno žrtev slučajev. Ako bi bila »Omladina« delala »Danici« kaj krivice, bi to gotovo takoj popravila, ono »Poslano« pa se mi zdi večji škandal za »Danico« kot poprej pravzaprav malenkostna afera 10 K. V listih je čitati, da je koncem svečana g. Robida, faktotum v »Danici«, poslal »Družbi« 10 K. V istih dneh pa je izjavljala »Danica«, da denarja sploh ni prejela! Ona veselica se je vršila lani o velikih počitnicah. Denar je zašel v upravništvo lista »Danice«, a tu se je brž opazila pomota in denar dirigiral na pravo »Danico«. V drugo se denar vendar ni izgubil, posebno ko se je o njem vsled znanih famoznih popravkov toliko govorilo. Stvari si drugače ni možno razlagati kot da je »Danica« denar po gospodu R. vrnila »Družbi« le, ker ji je »Omladina« stopila na prste. Oficijelni zagovor Daničnega odbora je s tem postavljen v čudovito luč. — »Zora« je imenovala nekega ubožnega tovariša s Koroške goljufa, ker ji je baje

GREGOR ŽERJAV:

K I. SHODU NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V TRSTU.

Že pred dvema letoma smo premišljevali resno, ali bi ne bilo potrebno in koristno, da se zberemo na velikem shodu, da tam izpopolnimo program narodno-radikalnega dijaštva. A bili smo tedaj še preslabotni, da bi izvedli svojo namero. Za shod, ki ima vse drug namen kot reprezentacijo, treba mnogo vnanje moči, še bolj pa izdatne notranje sile. Če tedaj trdimo, da smo se do danes že silno ojačili, nimam v mislih toliko števila somišljenikov, ampak ugodni razvoj programa narodno-radikalnega dijaštva. Temeljni ideji, ki sta kot prvi široki okvir združevali narodno-radikalno dijaštvo in ki jih obsega oficijelni naziv »narodno-radikalni«, nista zadoščali na znotraj se krepeči dijaški struji:

V nacionalizmu je tako izhodišče, kakor tudi zadnji smoter programa. Vsestranska osamosvojitve slovenskega naroda mu je cilj. S tega stališča sodi vsa druga stremjenja n. pr. cerkvene težnje, gospodarske ideje. Radikalizem skuša izlečiti nezdrave razmere pri njihovem izviru, išče »korenino vsakega zla«. Objekt radikalne reforme so pred vsem ljudje, posamezni člani naroda. Ker ima največ upliva v tem pogledu inteligenca, je prvi korak radikalizma: reforma inteligence in po njej slovenskega ljudstva! Radikalna reforma je možna le v stremljenju, da postanemo Slovenci popolnejši v funkcijah razuma, čuta in volje, da se vzgajamo v razumnike visoke izobrazbe, — v može poštene, požrtvovalne, značajne, — v energične delavce.

Iz idej, ki se izvajajo iz imena »narodnih radikalcev«, se je program nujno širil. Takoj mu je pristopila ideja doslednega demokratizma, tedaj tudi socialna ideja, ki jo je nacionalizem vsprejel v svoj okvir kot enakovredno družico. Neizobraženost ljudstva, ki je poglavitna ovira vsakemu napredku, sili idejo ljudske izobrazbe v radikalni program. To pa brž zanese strujo v boj proti klerikalizmu, ki je tačas že v ostrem konfliktu z nacionalizmom. Pogled na stagnacijo slovenske inteligence ji diktira v programu načelo dela in sicer pozitivnega dela in samopomoči i. t. d. Tako se je program širil, se zaokroževal, — vedno več vprašanj se v njem rešuje. Pri tem ne sega preko kompetence dijaka v politiko, kajti inteligent naj tem splošnim načelom šele pridodene politične zahteve primerne konkretnim razmeram, v katerih je začel javno delovati.

Programi so potrebni, ker so vez in podlaga organizacijam in njihovemu delu. Oni so zastava, pod katero se zbirajo ljudje enakih teženj, programi so prvi in pravzaprav edino poklicani agitator. Čim več vprašanj rešuje program, tem bolj napreduje štruja, ker je enotnejša in agilnejša v delu. Ker pa program, najbolj pa dijaški program ne sme pristašem delati nobene sile, ampak sme vsebovati le tisto, kar je zanje obsebiumljivo prepričanje, treba pred onim časom, v katerem se ga fiksira, neprestanega notranjega dela; zato je storilo narodno-radikalno dijaštvo prav, da se šele letos prvič zbere na velikem shodu. Tako ni nikomur vezan razvoj, pač pa se nam odpira vedno več vprašanj, ki jih dijak hoče in ker je v skupini, tudi more rešiti. Da si ojačimo ali bolje rečeno, šele ustanovimo na podlagi bolj in bolj v sebi dovršenega programa organizacijo, to je glavni namen I. shoda narodno-radikalnega dijaštva.

Organizacija naj nam pomaga pri nadaljnem napredovanju programa, pri izvrševanju njegovih idej, naj nam pomaga, da ga zadostno razširimo. Kaj nam pomagajo najlepše ideje, če ne pridejo med ljudi? Naša socialna dolžnost je, da napravimo svojega napredka deležne tudi vse druge ki bi jim utegnil koristiti. Nazor, da se dobra ideja sama priporoča, je napačen. Ideja brez apostolov nima nobenega pomena. Tudi solidni trgovec, osobito oni, ki se na novo upeljuje, mora o sebi razglasiti, da obstaja. Klerikalci so v zadnjem času podvojili agitacijo. Ž njimi se bijemo z neenakim orožjem. Skoro na vsakem zavodu je katehet agitator, njemu se pridružijo klerikalni profesorji, na srednješolce prihaja po več »Slovencev« zastoj, »Zor« in »Katoliških obzornikov« je dovolj. Temu nasproti treba organizovano širiti svojega glavnega agitatorja — naš program.

Poleg vprašanj programa in organizacije mogla bi se na shodu obravnavati neobvezno tudi druga pereča vprašanja n. pr. o splošni enaki volilni pravici, o važnosti Trsta za Slovence, katere stanove kaže danes najbolje izbirati Slovencem. Ob času sestanka si bomo tudi ogledali gospodarske zanimivosti Trsta. Pa tudi med slovensko ljudstvo bomo lahko šli in takoj praktično izvrševali del programa s poljudnimi predavanji v Trstu in okolici. S tem je že podana obilica gradiva za vsopred našega tržaškega sestanka.

Odločili smo se za Trst. Na obzorju moremo v tem mestu pridobiti več kot v katerem koli slovenskem mestu. Ako pa se narodno-radikalno dijaštvo prvič zbira ravno v Trstu, stori to tudi demonstrativno. Klic »v Trst«, pomeni danes cel program. Pričkati se in prepirati o tem, kje je centrala Slovenstva, se mi zdi prav brez vsake vrednosti. Ljubljana je in bo ostala v mnogih ozirih središče Slovencev. Dijaštvo pa se hoče seznaniti s tržaško pozicijo in poudariti njeno važnost.

Ljubljana — vsaj oficijelno in po večini — ni prijazna narodno-radikalni omladini. V redkem številu grehov, ki morejo v tem ljubeznjivem mestu imeti slabe socialne posledice, je največji, če kdo pove in kaže, da je v mnogem drugega mnenja, kot so ti in ti oficijelni krogi. V Ljubljani

je danes malo življenja. Na zunaj so naši Ljubljančani, čeravno se jim ne more očitati, da ne mislijo, podobni tistim »rejenim možem, ki dobro spe«, o katerih govori Julij Cezar v Shakespearju, da mu vgajajo in jih hoče imeti krog sebe. Kedar je prišlo dijaštvo v Ljubljano, so ga vsprejeli z jedjo in pijačo. »Narodno ženstvo« je priskočilo na pomoč. Da bi jim bil kdo kedaj več povedal, kot da so bodočnost naroda, nisem mogel zaslediti. Klerikalne dijake pa vsprejemata škof in tretji red. — »Prosveta« je bridko izkusila Ljubljano. Drzen sem dovolj, da se upam trditi, da se mi zdi, da je »Prosveta« v resnici precej pozitivnega izvršila. Ko pa je morala z ozirom na svojo blagajno prositi za podporo, je prišlo iz Goriške 10 K, iz Kranjske pa samo 10 K — manj.*) »Savi«, o kateri z isto drznostjo trdim, da je nekaj čisto brezpomembnega, pa so pošiljali stotake. — Vse to razmerje do Ljubljančev se mi zdi za narodno-radikalno dijaštvo le ugodno znamenje.

V Trstu bomo našli odkrite prijatelje, ki nas razumejo. Več pa od njih sploh ne zahtevamo. Ne pride nam na misel, da bi zahtevali od njih, da se za nas eksponirajo, kakor i mi ž njimi nismo identični.

Za naš sestanek, ki bo trajal 2—3 dni, se mi zdi prva polovica meseca kimovca najprimernejši čas. Do tistega časa je treba najintenzivnejših priprav. Ako hočete, bratje, da nismo na Slovenskem efemeran pojav, ampak hočete, da iz radikalnega dijaštva izhaja leto za letom inteligenca vedno mladih idej in navdušene energije, delajte vsi, da se nam shod v popolni meri posreči. Eni nasprotniki bodo v skrbeh, drugi si bodo skušali pomagati s smešenjem, mi pa bodimo ponosni: Kar smo mi vstvarili, smo vstvarili iz lastne sile.

CIRIL PREMRL:

• SAMOIZOBRAZBA DIJAŠTVA.

Majhen narod smo in v posebnih težkočah živimo. Tako glede na število kakor na narodno bogastvo smo daleč za svojimi nasprotniki. Edino orožje, ki nam ostane v tem nejednakem boju, je duševna moč in lastna pridnost. Ako hočemo, da bo naš narod obstal in procvital, potem ga moramo napraviti duševno močnega in vstrajnega, izobraziti ga moramo, kajti le izobražen narod bo imel v današnjih razmerah bodočnost.

Naloga, skrbeti za izobrazbo naroda, pripada inteligenci. Od zgoraj navzdol, od višje izobraženega do zaostalega, iz središča proti periferiji naj prodira izobrazba in naj pronikne ves narod. Da pa more vršiti inteligenca to prvo svojo nalogo, ki ji pripada kot glavi narodne organizacije, za to je potrebno, da je sama duševno močna in izobražena. Zato pa je in mora biti

*) V zadnjem času je prišlo še 10 K. Kranjci so došli Goričane.

glavna težnja dijaštva kot bodoče inteligence, če se isto zaveda važnosti svojega poklica, da se samo čim višje izobrazí, da se čim bolje pripravi za svoje bodoče naloge.

Današnja šola ne dosega svojih namenov in rodi — kar je obče znano — večinoma polovičarstvo. Vrzeli, ki jih puščata v splošni izobrazbi ljudska in srednja šola, ne more izpolniti niti vseučilišče s svojimi strokovnimi študijami. Ker nam pa to polovičarstvo, ki rodi nadutost in vero v lastno vsegavednost in nezmotljivost, več škodi nego koristi, je potreba, da izpopolni dijak svojo pomanjkljivo šolsko izobrazbo z izvenšolskim učenjem. To je mogoče potom samoizobrazbe.

Prva stvar je, da se dijaštvo otrese enkrat one duševne lenobe in brezbriznosti, ki že v začetku onemogoča vsako resnejše stremljenje. Z žalostjo moramo konstatirati, da trpi velik del slovenskega dijaštva še danes na tej bolezni. Kaj da ima od takega blaziranega dijaštva pričakovati naš narod, to lahko vsak sam presodi. Brez strahu si upamo trditi, da je boljši oni dijak, ki v svoji navdušenosti in mladostni energiji pade tudi v kak ekstrem in se poloti stvari, ki so nemogoče, kakor blaziranec, ki že v naprej s prezirljivim nasmehom na ustih odvrže vsako stvar ali si pusti brez lastnega razmišljanja sugestirati mnenje drugih. Prva stvar torej, ki bi jo zahtevali od slovenskega dijaštva, je, da bo nekoliko agilnejše in da si ne bo mislilo: naj delajo drugi kakor hočejo, mene to ne briga. Pri nas kot majhnemu narodu je vsak delavec, ki se trudi na narodnem polju dobrodošel in nena-domesten; oni, ki ne dela, škoduje.

Napačno je mnenje, da naj se dijak bavi le s tem, kar mu nalaga šola, do česar je obvezan. Že v srednji šoli mora dijak misliti tudi na življenje. Niso vedno najboljši oni dijaki, ki imajo v raznih predmetih izvrsten red, ko pridejo v življenje, se vidi, da je njih duševno obzorje pogosto zelo omejeno, da znajo morda zelo dobro naštevati razne letnice, da znajo kopico latinskih in grških besed in razna slovnična pravila in da vam povedo mogoče na pamet celo vrsto različnih matematičnih formulc, a v vsem česar se ravno ne uči v šoli, so popolni tujci, brez lastne razsodnosti, brez širjega duševnega obzorja. Nočemo s tem odvrčati dijakov od šolskih študij, prva stvar je, da jih vsak čim preje izvrši, a edina naloga dijakova to ni. Poznamo abituriente, ki se komaj izražajo v svojem domačem jeziku, kaj še le, da bi bili večči kakega tujega, ki nimajo pojma o svetovni literaturi ne o sodobnih socialnih vprašanjih, ki žive tja v en dan brez premisleka, brez trohice lastnega svetovnega nazora. In to naj bi bili zreli dijaki! Zavoljo tega ne moremo srednješolcem dovolj priporočati, da berejo in zopet berejo, da si v medsebojnih pomenkih širijo duševno obzorje, da ne hodijo okrog gluhi in slepi, ampak da se okoristijo z vsem, kar jim nudijo življenske okolnosti in razmere, v katerih žive.

Dovoljeno naj nam bo, da spregovorimo na tem mestu tudi par besed o učiteljskih pripravnikih! Upoštevamo in smatramo za opravičene tožbe učiteljstva o njegovem slabem socialnem položaju. Toda če si hoče pridobiti učiteljstvo v družbi ugled, ki mu gre kot stanu s tako vzvišeno nalogo,

mora poskrbeti samo s tem, da si pridobi višjo izobrazbo, kot jo ima današnji povprečni učitelj. Izobraženega učiteljstva se ne bo dalo več slepiti s praznimi obljubami, njegov glas se bo upošteval in cenil. Ugovarjati bi se dalo sicer, da se splošni izobrazni niveau učiteljstva povzdigne, čim se mu zboljša gmotni položaj. Morda je to res. Ali če pričakujejo učitelji zboljšanje svojega položaja le od drugih in če ne začno z odpomočjo najprej pri sebi samih, tedaj bodo lahko še dolgo čakali. Že lastni interesi govore tedaj za to, da bi pripravniki svoj čas bolje uporabljali in tudi kot učitelji se resneje potrudili, da se višje izobrazijo. Od tega bodo imeli korist oni sami, kakor tudi narod. Kakoršno učiteljstvo, kakoršna šola, tako tudi ljudstvo.

Še potrebnejša je samoizobrazba akademikov. Potrebujemo strokovnjakov na vseh poljih in zato bo tu temeljita poglobitev v strokovne študije prva zahteva. Saj je obče znano, kako nam primanjkuje na Slovenskem strokovnjakov. Zato tudi naše znanstvo tako počasi napreduje in je še skoro v povojih. Treba nam je pa tudi splošno socialno-izobraženih ljudi. Pri nas se govori o političnih, socialnih vprašanjih itd. pogosto iz čisto malenkostnega, otroškega stališča. Govore in laste si pravico govoriti o javnih zadevah ljudje, ki nimajo o njih pojma. Iz naivnosti in hudobije se spravljajo potom časnikov med ljudi mnenja, ki morajo le mešati pojme in širiti zabitost. Kdo naj se stavi temu v bran? Pa tudi vseučiliška mesta sama s svojim velikomestnim življenjem, bogatimi umetniškimi in znanstvenimi zavodi in zbirkami, nudijo človeku, ki si jih zna izkoristiti, marsikaj. Ravno tako ne moremo dovolj priporočati, da izpremene visokošolci večkrat kraj svojih študij. Ni treba, da bi študirali vsi v enem mestu, vsak kraj, vsaka dežela nudi svojih zanimivosti. Pridružujemo se umestnemu predlogu, ki ga je stavil svoje dni v »Ljubljanskem Zvonu« Aškerc, naj posečajo premožnejši dijaki tudi inozemska vseučilišča. Komur pa to ni mogoče, naj si vsaj s popotovanjem širi duševno obzorje.

Dijak naj uporabi svoj čas pametno in koristno. Iz dosedanjega kritikovanja in nezadovoljstva z obstoječim izvajajmo posledice, če ne pademo sami v iste napake, ki jih danes grajamo. Kdor hoče biti učitelj in voditelj, ta se mora najprej sam učiti in pustiti voditi. Ne mislimo pa, da je naša izobrazba popolna, čim se napravijo izpiti. Kdor ne napreduje z duhom časa, ta nazaduje. Vse znanstvene stroke napredujejo danes tako bliskovo, da zaostane vsak, kdor jim ne sledi korak za korakom. Če nočemo postati slabi uradniki, profesorji, zdravniki, učitelji itd., potem moramo tudi po dovršenih študijah zasledovati razvoj svojih strok. Če ne, nas bo doletela ista usoda, kot je zadela pred nedavnim časom nekega profesorja, ki poučuje slovenščino na neki naših srednjih šol, ki se ni sramoval pripoznati javno pred svojimi učenci, da ni bral od Gregorčiča dalje nobenega slovenskih pisateljev. Ako hoče bodoča inteligenca, bodoča narodova glava prav vršiti svojo nalogo, potem se mora najprej sama učiti in izobraževati.

A. SODNIK:

VEČ STATISTIKE.

Večkrat se čujejo tožbe, da se pri nas preveč študira. Posebno raznim ravnateljem in profesorjem dela skrbi vedno naraščajoče število slovenskih dijakov. Zato skušajo nasprotniki slovenskih dijakov kolikor mogoče omejiti njih število. Tako se zgodi, da napravi v najugodnejših slučajih od dijakov, ki so skupaj vstopili v prvi gimnazijski razred, le 15 do 20 % istočasno maturo.

Če se pa razmere natančneje opazujejo, se spozna, da študira v primeri z drugimi narodi še vse premalo Slovencev. Koliko mest, ki bi jih morali zavzemati Slovenci, je še zasedenih od tujcev.

Le navidezno so tožbe o velikem številu naših dijakov opravičene. Dijaki se namreč po končanih srednješolskih študijah ne razdele pravilno po raznih strokah, največ ker ne poznajo razmer. Tako študira zdaj skoro polovica naših visokošolcev filozofijo. Prišel bo čas, ko si bo večina izbrala kako drugo stroko. Tako vlada tudi pri študijah neka moda. Ker se pa v praktičnem življenju ne rabi raznih stanov po modi, ampak po potrebi, taka moda in tako nesorazmerje pri našem majhnem narodu gotovo nista umestna.

Veliko število juristov se še da opravičiti, ker so jim, ko končajo študije, vsestranska pota odprta.

Filozofičnih in juridičnih študij se torej naši dijaki trdovratno drže. Precej redki so še medicinci. Toda naš narod potrebuje delavcev tudi v drugih strokah. Treba bi nam bilo tudi agronomov, veterinarcev, akademično izobraženih trgovcev itd., posebno pa tehnikov.

Temu se slednjič ni čuditi. Dijak si voli stan pogosto brez prevdarka, večinoma pa tudi ne pozna resničnih razmer in se zapiše »na srečo« v to ali ono fakulteto.

Zato bi bilo treba dijake, še ko so srednješolci, nekoliko informirati in jih opozarjati, da si izbere pravi stan. Upam si nasvetovati, da prevzame »Omladina« ta posel. To si mislim tako, da bi navajala »Omladina« sistematično različne stroke, za katere se Slovenci še premalo zanimajo. Da bi označevala vsebino raznih študij, podajala informacije zanje, in potem statistike kazala, kje je potreba največja. Na ta način bi se naši dijaki sorazmerno porazdelili in bi ne bilo takih navalov na nekatere stroke.

Tudi visokošolcem bi bilo večkrat treba kakih navodil, da bi se po končanih študijah obrnili na pravo mesto. Svetovati bi bilo namreč, da bi se jih opozarjalo na mesta v različnih strokah, ki so odprta in kjer posebno pomanjkuje slovenskih strokovnjakov.

Kako malo mest je še zasedenih od Slovencev po Koroškem, Štajerskem, Primorskem. Kakor je »Omladina« že večkrat povdarjala, je Trst in sploh Primorje za obstoj Slovencev največjega pomena. Potrebno bi bilo zato, da bi se Slovenci bolj učili italijanščine in hrvaščine, da bi

izpodrinili v teh krajih tujce. Tudi tu bi bila »Omladina« lahko na svojem mestu. To delo opravljajo sicer nekoliko naši dnevniki, toda dnevnik se prebere in se pozabi njegova vsebina. Več bi uplivalo na dijaštvo njegovo glasilo.

Umestno bi dalje bilo, če bi objavljala »Omladina« statistične črtice dijaštva avstrijskih visokih šol, kakor je to storil profesor Apih v »Zvonu« l. 1890. Absolutno in relativno po številu prebivalstva navaja število avstrijskih dijakov po narodnostih. Kakor drugod, tako bi tudi tu koristila statistika.

A. RIBNIKAR:

O POTREBI NARODNIH KNJIŽNIC NA SLOVENSKEM.

ČITALNICE. — »KAT. IZOBRAŽEVALNA DRUŠTVA.« — KNJIŽNICE.

Dalje.*)

Ze iz navedenega smo lahko izprevideli, daje med našim ljudstvom veliko nezdravega berila. Ta nedostatek je tem občutnejši, ako pomislimo, da pri nas nimamo pravih zavodov, ki bi razširjevali izobrazbo.

Čitalnice, bralna društva, obstoječe knjižnice, bodisi čitalniške, bodisi učiteljske ali šolske, izobraževalna društva in druga naša izobrazna sredstva bi sicer po svojem bistvu morala skrbeti za ljudsko prosveto, vendar njihovo delovanje kaže, da daleko ne dosežajo svojega smotra.

Naše čitalnice bi morale biti znamenit činitelj kulturne organizacije. Dajati bi morale našemu ljudstvu po končani ljudski šoli priliko, se nadalje izobražati. Čitalnice so pri nas nekaj storile v tem oziru. Niso sicer služile vsem slojem, vendar so poleg družabnega tudi upoštevanja vredno duševno središče vodilnega dela naroda. Da so po svojem pokolenju bolj družabnega kot izobraževalnega značaja, je pripisovati tedanjim našim potrebam in duhu časa. Politični vodja slovenskega naroda je hotel ustvariti ž njimi družabne centre, ki naj bi v prvi vrsti budili in gojili nacionalno idejo in uničili upliv nemških kazin. Izobraževalnih namenov Bleiweis ni niti mogel imeti v veliki meri pred očmi, ker tedaj Slovenci nismo imeli niti knjig niti časopisov, ki bi služili temu smotru. Za časa taborov so bile čitalnice s svojimi prapori reprezentantinja slovenske zavednosti. Ko se je pa začelo razvijati naglim korakom naše slovstvo in publicistika, so postale čitalnice res bralna društva. Danes so čitalnice pri nas nekaj zastarelega in pravo mrtvilo med našimi društvi, ako niso še pravočasno skrbele za svojo modernizacijo. Po mestih so sedaj več ali manj brezpomembne, ako se na knjižnico in na predavanja ne polaga važnosti, ker čitajo njih sedanji člani časopise po kavarnah. Tudi niso čitalnice namenjene pretežno nižjim slojem, ampak so le torišče takozvane inteligence; člani so največ meščani in uradniki, ki še danes preradi

*) Glej 10. številko I. letnika!

pozablajo, da so izšli iz ljudstva. Če pa so udje kake čitalnice tudi zastopniki nižjih slojev, opažamo, da so isti navadno prepuščeni samim sebi in da se inteligenca — ako je slučajno tudi pri društvu — ne udeležuje aktivno društvenega gibanja. Poznam čitalnico, ki obstaja 20 let. Kakor živahno je bilo njeno gibanje v prvih časih obstanka, tako klaverno ji potekajo moderni časi. Včasih je imela svoj lokal, sedaj so jo potisnili v zadnjo vaško gostilnico, včasih je imela na desetine članov, danes jih šteje še devet, včasih je bila naročena na lepo število časnikov, danes vise na steni „Slovenski Narod“ in „Slovenec“ kot zadnji ostanki nekdanje slave. Čitalnice hirajo največ na osebnih in strankarskih prepirih in na popolni impotenci vodstev. Največja živahnost kake take zastarele čitalnice se pokaže v tem, da uprizoni kako prav blazirano francosko burko ali pa aranžira dolgočasen ples. Škoda govoriti še nadalje o žalostnih prototipih slovenskih čitalnic. — Omeniti pa moram, da imamo na drugi strani že precejšnje število reformiranih čitalnic, ki so postale več ali manj moderna socialno-izobraževalna društva, ki vidijo svojo nalogo v tem, da premoščajo prepad med izobraženci in neizobraženci.

Takoimenovana bralna društva tvorijo prehod med čitalnicami in katoliško-izobraževalnimi društvi.

Slednja so se tekom par let razvila v prav obsežno organizacijo — danes štejemo 116 društev z 10.061 člani. Za svoj postanek se imajo zahvaliti političnemu vodstvu kranjskih klerikalcev, ki je z vso doslednostjo skušalo presaditi analogno organizacijo nemških klerikalcev v rajhu na slovenska tla. Radi tega so ista faktično le gnjezda, v katerih se goji sistematično strankarska jednostranost in daleko ne ljudska izobrazba. Iz precej obsežnega statističnega gradiva, ki so ga nabrali člani „Prosvete“, navajam v podporo teh trditev le nekaj. Glasom § 2 društvenih pravil je naloga katoliško-izobraževalnega društva: krepiti versko in narodno zavest, izobraževati ude v smislu okrožnice Leona XIII. Normalno je povsod predsednik duhovnik, tajnik pa organist; v društvu »Kamnik« — tudi slična organizacija — morajo biti po pravilih v odboru dekan in oba cerkvena ključarja. Najvažnejše delovanje se razvija za časa volitev, ko so ta društva torišče lokalne politične klerikalne organizacije. Kulturno delo obstaja v tem, da se uprizarjajo igre kakor »Lurška pastirica«, »Sv. Neža«, »Jezusovo rojstvo«, »Poguba socialista« in slične. Da se čitateljem nudijo edino slovenski klerikalni listi — semtertja najdeš od nemških »Vaterland« — je značilno. Predavanja so zasnovana v Domoljubovem štilu. Kdor ve, kako »Domoljub« sistematično hujska celo proti ljudski šoli, in kako je politični vodja kranjskih klerikalcev v svojem slavnem govoru v Cerknici zabavljajal črez »učiteljske palače«, si bo mogel tudi napraviti pojem o duhu, ki veje po teh »izobraževalnih« društvih. Kljub temu pa so katoliško-izobraževalna društva faktor, kterega ni podcenjevati. Vedno pogosteje ponavljajoči se shodi mladeniških organizacij in katol. nepolitičnih društev zažigajo gromado »katoliškega« navdušenja, knjižnica kršč.-soc. zveze pa daje političnim voditeljem lokava taktična navodila, kako fanatizovati našo mladino. Paralizacija tega zla je nujno potrebna, kajti neizobražena in fanatizovana masa je brezdvomno največja nesreča za narod.

Razen že omenjenih izobraževalnih sredstev imamo na Slovenskem še — knjižnice: šolarske, dijaške, učiteljske, župnijske, nekatere privatne in ljudske (v Šmihelu pri Novem mestu, v Zagorju na Gorici, v Ponikvah in v Kobaridu) in potujoče knjižnice »Prosvete«. Škoda, da v tem pogledu še nimamo v rokah zanesljive statistike in da smo vezani večjidel le na pomanjkljiva privatna poročila. Šolske knjižnice so vsekakor najboljše, čeprav ne bi škodovalo, da bi se na učiteljišču predavalo vsaj par ur o vodstvu šolskih knjižnic. Jako slabo je preskrbljena s čtivom ona mladež, ki pohaja srednje šole. V obmejnih mestih so srednješolske knjižnice popolnoma nedostatne. To kar obstaja v tem oziru v Beljaku, Celovcu, Celji, Trstu, Gorici, sploh ne zasluži tega imena. V celovškem »Marijanišču« sicer obstaja slovenska dijaška knjižnica, a Prešerna radi poluhjšljivosti (!) dobe v roke šele dijaki najvišjega razreda. Jako stroga cenzura vlada tudi na kranjskih gimnazijah, kjer so modernejše knjige sploh bele vrane. Baje je najvzglednejša srednješolska knjižnica na ljubljanski realki.

Učiteljske knjižnice so za širšo javnost brezpomembne, pa tudi za učiteljstvo samo le deloma strokovno uporabne. Moderne socialne stroke niso v njih prav nič zastopane. — O anahronizmu licealne knjižnice v Ljubljani, ki je največji književni zavod na Slovenskem, smo že svoj čas govorili. Splošno je pri nas udomačeno načelo, da so knjižnice le za takozv. privilegirane stanove, kvečjemu še za dijake. Kdor nê spada med učenjake, naj gleda sam, kako si bo izpopolnil svoje elementarno znanje. Celo tako odlično zastopstvo, kot je za nas Slovence ljubljanski občinski svet, v katerem sedijo naši prvi politiki, šolski ravnatelji, narodni kapitalisti itd., ne kaže dovolj smisla za ljudsko izobrazbo*). Madež ostane na tej korporaciji, dokler tudi v tem pogledu ne krene na modernejša pota.

Nekaj novega so za Slovence potujoče knjižnice. Tekom prvih treh mesecev se je izposodilo v treh »Prosvetinih« knjižnicah nad 900 knjig, dasi je imela vsaka izmed njih le po 60 knjig. O uspehu teh knjižnic bo lažje izpregovoriti koncem prvega leta kaj več — marsikaj zanimivega so že sedaj poročali knjižničarji. V Žireh žele imeti še najmanj 30—45 knjig, »kajti pri nas« — tako poroča knjižničar — »je ljudstvo jako vneto za čitanje; najrajše čitajo zgodovinske romane in povesti«. — Knjižničar v Domžalah piše, da za pesmi skoro nihče ne vpraša, največ se zahteva »Zaobljuba«, »Iz viharja v zavetje«, »Z ognjem in mečem«, »Dom in Svet« in podobno. »Junake« jako radi bero; sploh kaj takega »od vojske« ali »kako je bilo včasih«. »Čemu je v knjižnici sploh kak izvod »Večernic«, ne vem. Bralka št. 15, ki dosti čita, me je nekoč prosila, naj ji preskrbim, tiste lepe bukve, ki se jim pravi »Ciganska sirota« in obsezajo okoli 100 zvezkov, pa so tako lepe, da mora jokati vsak, kdor jih bere. Rekel sem ji, da za sedaj ni mogoče, a ker je čutila, da pravzaprav le nočem, je ni več po knjige«.

*) Barjanska cerkev!

F.:

VODNIK ZA NARODNE KNJIŽNICE.

Če hoče biti ljudska knjižnica res to, kar bi imela biti, namreč važen faktor za pospeševanje narodove izobrazbe, mora biti preskrbljena z vsem, kar daje poroštvo, da se je bo ljudstvo s pridom posluževalo. Prvi pogoj je seveda, da obsega knjižnica izobraznemu stanju onih slojev, katerim je namenjena, primerne knjige, velike važnosti je tudi, da je vodstvo knjižnice v rokah spretnega človeka, ki zna vzbuditi pri ljudeh zanimanje za čitanje in jim gre pri izbihi knjig na roko. Vendar oboje še ne zadošča. Izobrazna in interesna sfera posameznih čitateljev je silno različna in tudi najspretnjši knjižničar ne bo mogel zadeti vselej prave knjige. Kaj storiti? Že iz tehničnih ozirav je naravna upeljava kataloga, ki obsega natančni naslov vseh v knjižnici nahajajočih se knjig. Čitatelj sam izbere, kar se mu zdi primerno. Če bo imel pri tem vedno srečo, da najde v knjigi to, kar od nje pričakuje, je seveda drugo vprašanje: saj je znano, da se ne da vedno izpoznati iz par besed naslova vsebine in tendence knjige. Vsled tega bo marsikak čitatelj že po prečitanju ene knjige razočaran in bo opustil posečanje knjižnice, kar mu gotovo ne bo v korist.

Iti čitateljem — zlasti onim nižjih slojev — na roko pri izbihi knjig in vzbuditi v njih zanimanje za čitanje, to je tendenca vodnika ali vzornega kataloga, ki ga izda »Prosveta».

Prvotni namen, ki smo ga imeli pri premišljevanju o vzornem katalogu, je bil, dati snovateljem ljudskih knjižnic v roko primerno gradivo, da si morejo pri snovanju narodnih knjižnic izbrati res primerne knjige. Take kataloge imajo skoraj vsi izobraženi narodi. Pregledal sem nemški vzorni katalog, ki ga je izdal W. Bube*) in ki je urejen na sledeči način. Iz cele nemške literature je odbranih 800 knjig, najprimernejših za narodne knjižnice. Razdeljene so po strokah in sicer obsega leposlovje 70%, naravoslovje in poljedelstvo 10%, zgodovina 10%, zemljepis in narodopisje 5%, razno 5%. V vsakem oddelku slede knjige po abecednem redu in sicer dobiš pri vsaki knjigi: ime pisatelja, natančen naslov knjige, izdaja, format, število strani, letnica in cena. Na to je na kratko označena vsebina knjige in če to ni mogoče, vsaj oznaka tendence in duha, v katerem je knjiga pisana. (Slednje je pri Nemcih važno, ker so pri izbihi leposlovnih knjig dostikrat merodajni konfesionalni oziri.) Ob koncu najdeš še nekoliko biografičnih notic v informacijo snovatelju.

Ne da se tajiti, da je tak katalog zelo poraben za snovatelja ljudskih knjižnic in pri izpolnitvi že obstoječih; dvomljivo pa je, ali bodo imeli manj izobraženi sloji dosti koristi od njega. Naš namen pa je, pritegniti ravno te kroge k čitanju ter jim dati v roko nekaj, s čemur bodo mogli sami izbirati sebi primerne knjige, nekaj, kar jih bo animiralo za čitanje ter jim obenem razširjalo duševno obzorje.

*) W. Bube: Die ländl. Volksbibliothek. Ein kritischer Wegweiser und Musterkatalog.

A kako doseči ta namen? Treba je sestaviti katalog, ki bo obsegal poleg natančnih naslovov poljudno pisane ocene, sestavljene tako, da bodo zamogle vzbuditi zanimanje za ocenjeno knjigo in da bodo obenem nudile čitatelju nekaj pozitivnega znanja. Razne stroke so takemu ocenjevanju različno primerne. Pri pesnikih pač ne bo kazalo napisati kaj drugega, kot s par markantnimi biografičnimi potezami označiti pesnikov značaj, smer in tendenco njegove poezije. Da mora biti pisana taka ocena ognjevit, v vznepenem tonu, se razume samo ob sebi — suhoparna ocena ne bo mogla navdušiti za čitanje nikogar, najmanj pa manj izobraženega bralca. Morda bi bilo tudi primerno, vplesti med tekst citate, zlasti take, ki so postali že več ali manj splošno znani.

Lažje bi bilo delo pri leposlovnih knjigah. Tudi tu bi ne bilo neumestno, ako se začne s par črticami iz pisateljevega življenjepisa. Sledila bo v večini slučajev kratka vsebina povesti ali romana, vendar sem mnenja, da to ni absolutno potrebno ali vsaj ne glavna stvar. Pri mnogih povestih je pripovedovanje vsebine odveč, pri knjigah, v katerih je več krajših povestij ali črtic, tudi tehnično težko izvedljivo. Večjo važnost polagam na takozvani poučni del ocene. Ta bi se moral ravnati seveda po kategoriji, v katero spada povest: pri zgodovinskih romanih in povestih bi se kratko označilo zgodovinsko ozadje, drugod bi bilo zopet dobro povedati, kdaj, zakaj in čemu je pisatelj pisal, opozoriti na važnejše stvari, razrešiti in razložiti težje probleme itd. Pri znanstvenih knjigah bi največkrat zadostovalo, če se pregledno pove vsebino knjige in sicer v poljudni obliki. Koristne bi bile tudi bibliografske opazke, ki bi navajale čitatelja k čitanju.

Tehnično si mislimo stvar takole urejeno. Odbrati bi bilo le one knjige, ki so v resnici primerne za narodne knjižnice. Takih knjig imamo Slovenci okrog 300. Vsaka knjiga naj bi se na prej navedeni način opisala in ocenila in to naj bi se tiskalo za vsako knjigo na poseben listek. Da smo se odločili za ta modus, je bilo merodajno v prvi vrsti dejstvo, da je na ta način katalog zelo gibljiv — tudi na novo izhajajoče primerne knjige se lahko takoj ocenijo in list se pridene katalogu brez posebnih težkoč. Nadalje si nabavi vsaka knjižnica lahko le ocene za one knjige, ki jih ima. Ozir se je jemalo tudi na potujoče knjižnice, ki bodo s tem katalog vedno po potrebi lahko izpreminjale. Da bo imel katalog oni uspeh, ki ga nameravamo doseči, bo treba poskrbeti, da ga dobe čitatelji ali zastoj ali proti nizki odškodnini.

Pripravljalno delo za tak vodnik se je vršilo tekom letošnjega in lanskega leta v »Slovenijanskem klubu za ljudsko izobrazbo«. Danes smo v toliko naprej, da imamo o stvari v glavnem jasne nazore, tako da pojde delo urno izpod rok in da smemo upati, da izda »Prosveta« tekom letošnjega leta vodnik vsaj za kakih 100 knjig. V podrobnostih je treba seveda še o marsičem razjasnitve in zato bomo z veseljem upoštevali vsak nasvet, kajti če kje, velja tu pravilo, da več ljudi več ve.

LISTEK.

Slovensko vseučiliško vprašanje. V kratkem pride v dunajskem državnem zboru do razprave o vladnem predlogu za italijansko pravno fakulteto v Roveretu. Tu bo šlo za življenske interese slovenskega naróda, ker bodo zahtevali Italijani za sedež svojega vseučilišča Trst. Opozarjamo ponovno slovenske merodajne kroge, da tega nikdar ne pripuste. Naše stališče je izraženo v lanskem letniku (str. 170) in to stališče mora zavzemati vsak Slovenec. Zdaj je obenem čas, da se spravi tudi naše vseučiliško vprašanje do razgovora v parlamentu. Slovensko in italijansko vseučiliško vprašanje se mora razrešiti vsopredno. Ali oboji ali nihče. Drugače čakamo lahko zopet desetletja in desetletja!

Shod narodno-radikalnega dijaštva v Trstu. Deputacija narodno-radikalnega dijaštva se je predstavila voditeljem tržaških Slovencev, imenoma dr. Gregorin-u in dr. Rybař-u in jima razodela namero shoda v Trstu. Gospoda sta naše odposlance kar najprijaznejše sprejela in jih zagotovila, da bodo tržaški Slovenci z navdušenjem sprejeli narodno-radikalno dijaštvo.

„**Prosveta**“. Kratki dobi velikonočnih počitnic odgovarja kratko delovanje »Prosvete« v tretji seziji. 5. velikega travna je bil prijateljski sestanek, katerega se je udeležilo nad 40 oseb. Tovariš Fettich-Frankheim je poročal: o vodniku za narodne knjižnice, tovariš Gregorin: o narodnih knjižnicah, tovariš Jaklič pa: o samoizobrazbi dijaštva. — Zelo povoljno sta uspela izleta v tobačno tovarno in mestno elektrarno v Ljubljani; ki sta se vršila 12. in 15. malega travna. Med udeleženci — okoli 70, oziroma 50 posetnikov, je bilo največ dijaštva, pri drugem izletu precej učiteljstva. Taki izleti imajo jako veliko vrlin; osobito na mlade duše vplivajo z ugodno duševno obzorje razširjajočo silo. — Neizbrisljive sledove sta pustili v Postojni predavanji tovariša Grošelja z dne 27. in 28. malega travna: »Izlet na luno in solnce« in »Konec sveta«. Udeležilo se je obeh predavanj okoli 250 ljudij, večina inteligence. — Dne 30. pretečenega meseca je otvorila »Prosveta« V. potujočo knjižnico v Šmartnem pri Litiji. Tovariš Ribnikar je govoril »O narodnih knjižnicah«. Pevsko društvo »Zvon« pa je ob tej priliki priredilo lep koncert.

Podporna člana „Prosvete“ sta postala gospod dr. H. Tuma in gospod dr. Zbařnik z letno podpornino 10 K.

„**Slovenski tehnični klub**“ se osnuje v kratkem v Pragi. To je prva samostojna organizacija slovenskih tehnikov, ker so bili dosedanji enaki klubi vedno v področju kakega drugega akademičnega društva. Novemu klubu želimo najlepših uspehov, ki jih bo tudi lahko dosegel, če bo vodila člane vztrajnost in resna volja, če ne bo strankarski, ampak če bo služil edino strokovni izobrazbi članov. Kolikor smo dozdej zvedeli, se bo izdajalo tudi »Tehnično prilogo« v kakem slovenskem časopisu.

Podporno društvo za koroške slovenske visokošolce se je osnovalo minulega meseca v Celovcu. To je bila tudi že skrajna potreba. Ako hočemo,

da ostane Spodnje Koroško Slovincem, je treba poskrbeti za inteligenčen posveten naraščaj. Iz Koroškega prihaja tudi relativno najmanj slovenskih akademikov, izvenkoroškega naobraženca je pa danes težko pripraviti do tega, da bi se nastanil na Koroškem. Poskrbeti bo treba tudi, da se ohrani srednješolce slov. narodnosti in za to imajo skrbeti predvsem celovška in beljaška slovenska inteligenca — ki naj išče ožjega stika s slovenskimi srednješolci — in pa koroški slovenski visokošolci. Novo društvo priporočamo toplo vsem slovenskim rodoljubom v podporo.

Kranjska gimnazija postaja pod vodstvom znanega ravnatelja Hubada vedno bolj klerikalni zavod s skoro samimi klerikalnimi profesorji. Od leta 1900 dalje se nastavljajo za suplente večjidel sami Daničarji in Zarjani, ki ostanejo potem tudi na zavodu, dočim morajo neklerikalni suplentje, kolikor takih sploh pride na ta zavod, navadno po enem letu oditi drugam, bodisi že radi ravnatelja, ali pa drugih neznosnih razmer na zavodu. Tako je sedaj na zavodu od 16 profesorjev 9 klerikalcev, katero število pa se s prihodnjim letom, kakor čujemo, zopet pomnoži. Ti klerikalni profesorji so si vzgojili med dijaštvom že celo vrsto svojih pristašev in kar je še hujše, denuncijantov, ki črnijo potem pri njih svoje kolege in neklerikalne profesorje. Tako se vzgajajo značaji! Kar se tiče šolskega pouka, moramo reči, da se za splošno izobrazbo dijaštva, kar je vendar namen gimnazije, ne stori prav ničesar. Dijaški knjižnici (slovenska in nemška) sta skozi in skozi pomanjkljivi; če si pa dijak pomaga na kak drug način do kakih knjig, se mu to neštetokrat očita in bati se mu je skoro disciplinarne preiskave. — Čuditi se ni, če nam od vseh strani bivši kranjski dijaki tožijo, kako jim je žal, da so študirali kdaj na tem zavodu, kjer se niso družega naučili kot par suhoparnih dat iz šolskih knjig in pa morda tudi krokanja. Tako je tudi še sedaj. Ker jim je na eni strani prav vsaka nedolžna zabava prepovedana, na drugi pa nimajo tudi nikakih sredstev, da bi se v prostem času sami dalje izobraževali, zato ni čuda, če se jih uda toliko in toliko pijači in drugim škodljivim zabavam, ki peljejo, kakor najnovejši slučaji kažejo, do večnih preiskav in mnogoštevilnih »karcerjev«. Da ne morejo te razmere dobro uplivati na zavod, je jasno in zato tudi isti od 1900. leta dalje rapidno propada. Saj se je zmanjšalo število dijakov v teh letih za celih 150. B.

Neumestna prepoved. Nedolgo tega kar je priredila »Akademija« v Kranju ljudsko predavanje. Govoril je srednješolski učitelj, bivši suplent na gimnaziji v Kranju gospod dr. Lončar o delavstvu. Predavanja bi se bili radi udeležili tudi tamošnji gimnazijci, a ravnatelj Hubad jim je to zabranil. Tako postopanje nikakor ni opravičeno in to tem manj, ker ravnateljstvo dovoljuje dijaštvu, da se sme udeleževati političnih klerikalnih priredb v Kranju. Dijaštvu več svobode!

Ljubljansko učiteljišče. Piše se nam: Posvetiti treba nekoliko pozornosti tudi ljubljanskemu učiteljišču kot zavodu, katerega delovanje je namenjeno v prvi vrsti ljudski izobrazbi. Ta zavod ima namreč nedostatke, ki nikakor ne pospešujejo razvoja našega srednjega šolstva. — Na tej šoli vlada velika protekcija. Razun tega imajo nekatere ženske učne moči prevelik

upliv in delujejo v nemškem smislu. Sploh opažamo, da veje na tem, izključno slovenskemu narodu namenjenem zavodu prav na tihem nemški duh. V zadnji številki »Omladine« ste se spomnili slovenskega knjižničarja nemško-nacionalnega profesorja Peerza. — Letos sta bila vzprejeta dva Nemca iz Kočevja, popolnoma nevedca slovenščine. Kako moreta neki napredovati na zavodu, ako ne razumeta glavnega učnega jezika! Da moreta sploh shajati je pripisovati le veliki protekciji nemških profesorjev. — Na učiteljišču poučuje profesor G. nemško stenografijo. Sicer je vse koristno, česar se človek nauči, in gospodu G. bodo njegovi učenci in učenke gotovo hvaležni za njegov trud, a mnogo hvaležnejše delo bi bilo, poučevati slovensko stenografijo! To bi bilo tudi bolj primerno! Pri predmetih, ki se predavajo v slovenščini, bi se lahko uporabljala slovenska stenografija. A to je minimalno. Največ truda napravljajo kandidatom in kandidatinjam praktični nastopi ravno vsled mnoge pisarije. Ti nastopi so seveda v ogromni večini slovenski. Kako bi bil trud učiteljišnikom olajšan, ako bi znali slovensko stenografijo! Še mnogo več bi jim koristila slovenska stenografija, kadar bi dokončali svoje študije. Saj bodo gotovo vsi, ki se bodo posvetili učiteljstvu, službovali na slovenskih ljudskih šolah. Slovenska stenografija je uvedena zdaj na obeh gimnazijah in v višji dekliški šoli, da dela le učiteljišče izjemo, je žalosten dokaz za duh, ki veje na tem zavodu. Naše mnenje je torej, da se lahko brez škode opusti nemško stenografijo in se jo nadomesti s slovensko. Ako bi se pa morda tista dva Kočevarja rada učila nemške stenografije, pa naj se je uči ali sama, ali pa naj izrazita svojo željo profesorju Peerzu. Ta bo gotovo drage volje prevzel pouk za svoja ljubljenca, saj bo tema nasproti še bolj neženirano in brez ovinkov izvrševal svojo misijo kot pridigar pangermanizma. — Za danes naj to zadostuje, saj bo itak še prilika, da osvetlimo razmere, ki vladajo na ljubljanski pripravnici.

M.

Ravnatelj meščanske šole v Krškem misli menda postati znani germanizator profesor Peerz v Ljubljani. Caveant consules!

Belgrajska univerza. Vsled sklepa srbske narodne skupščine se je izpremenila dosedanja belgrajska »Visoka škola« v vseučilišče. Predavanja na tej najmlajši evropski univerzi so se pričela dne 7. aprila t. l. S tem je dobil srbski narod najvišje kulturno središče in napravil v narodni osamosvojitvi znaten korak naprej. Srbska mladina, ki je bila dosedaj navezana na tuja vseučilišča, se bo vzgajala sedaj lahko doma in v materinem jeziku. Število srbske inteligence se bo vsled tega brezdvomno pomnožilo, srbski narod bo kulturno napredoval. Srbom čestitamo na tej pridobitvi, ki je obenem pridobitev vseh Jugoslovanov.

Dunajsko vseučilišče je štel v letošnjem zimskem tečaju 8233 slušateljev; med temi je bilo 356 dam in 1930 izrednih slušateljev in slušateljic. Število slušateljev na posameznih fakultetah se deli sledeče: teologov 229 (42 izrednih), juristov 3476 (315 izrednih), medicincev 1801 (755 izrednih), filozofov 2727 (838 izrednih). Pozornost vzbujajo veliko število modroslovcev, ki je razmerno previsoko; iz Kranjskega n. pr. je študiralo 111 dijakov pravo-

slovje in 93 modroslovje, le 16 medicino. Pričakovati je, da bodo profsorska mesta v par letih prenapolnena. Slične razmere vladajo tudi na drugih avstrijskih univerzah, v Gradcu n. pr. je bilo letos 97 teologov, 842 juristov, 322 medicincev, in 609 filozofov.

Slovenske učiteljice. Na zborovanju »Društva slovenskih učiteljic« je imela gdč. Ema Žerjav predavanje, v katerem je med drugim razvila tudi naslednje ideje: 1.) Društvo naj ustanovi poljuden list slovenskim materam in dekletom, ki naj jim daje nasvete za vzgojo otrok in gospodinjstvo; 2.) da se moreta šola in dom podpirati in spopolnjevati, naj učiteljice sklicujejo ob primernih časih matere otrok in jim predavajo v tem smislu in se z njimi razgovarjajo; 3.) učiteljice naj podpirajo ljudsko knjižničarstvo.

Narodni kolek in „Družba sv. Mohorja“. Pred par meseci je stavila »Prosveta« javno vprašanje, kako je z onim njenim nasvetom in prošnjo, ki se je vposlala »Družbi sv. Mohorja«, da dovoli da pobirajo poverjeniki pri razdajanju knjig od vsakega Mohorjana minimalen davek za družbo »sv. Cirila in Metoda« v obliki narodnega kolka. Da ne pride vsled tega javnega vprašanja v kako krivo luč naša družba »sv. Cirila in Metoda« se čutimo dolžne stvar objasniti: Prošnja je bila odposlana v Celovec, a »Družbi sv. Mohorja« se ni zdelo vredno nanjo kaj odgovoriti. Mi prav objektivno cenimo zasluge »družbe sv. Mohorja«, a ta njen nastop se nam zdi tolik škandal, da bomo z vso energijo tirali stvar naprej, dokler ne dosežemo svojega namena.

Društvo slovenskih časnikarjev in književnikov se je osnovalo. Za predsednika je izbran dr. Zbašnik, čegar dolžnost je čuvati društvo, da ne postane enostransko politično gnezdo, mesto samopomoči. Menimo, da bi bila ena prvih društvenih nalog gledati tudi nato, da dobi slovenska žurnalistika naraščaj, ki bi bil vsaj deloma tudi žurnalistično visokošolsko izobražen. S samimi sicer izgubljenimi ekzistencami se tudi slovenska žurnalistika nikakor ne bi mogla povspeti na višek.

„Slovenska Matica“ je razposlala društvene knjige za l. 1904. Število članov se je zopet skrčilo za 39. Med člani opazimo kaj malo visokošolcev, ravno tako so izginili iz letopisa dijaki-naročniki. Tu bi bilo pač treba malo več veselja in malo manj apatije. Štiri krone utrpi lahko marsikdo. Izmed slovenskih čitalnic, bralnih in izobraževalnih društev, ki jih je danes nad 350, je naročenih na Maticne knjige le 82, torej niti ena četrtnina. Med temi jih je le pet, ki nosijo privesek »katoliško«. To so pač znamenja, da ne razumejo naša društva svojega namena. Naročajo se in nudijo svojim članom le časnike, ki so dostikrat daleč od tega, da bi se ljudstvo iz njih izobraževalo, so člani »bratovščine« sv. Mohora, dasiravno ima gotovo vsak društven član Mohorjeve knjige, za Matico se ne zmenijo. To je slabo znamenje za naša društva. — Letošnje Maticne knjige nam ugajajo. Primeroma so boljše, kot druga leta. Prav bi bilo, da bi se začelo enkrat tudi pri »Matici« živahnejše življenje. Čudimo se dejstvu, da se obdeluje v znanstvenih knjigah, ki jih izdaja Matica, leto za letom skoro izključno literarna zgodovina k večjem še zgodovina ali kaj sličnega. Ali se pri Slovencih res ne mogla producirati

nobena druga znanstvena stroka ali so temu krivi »obziri«? V tem vidimo znatno napako, ki gotovo mnogo pripomore k temu, da kaže število Matičnih udov vedno »minus«.

V znamenju življenja se imenuje ravnokar izišla knjižica, katero je spisal založil in izdal Ferdinand Lev Tuma. Na drugi strani knjige je pisateljeva, založnikova in izdajateljeva slika. Sapiienti sat!

F. V. Krejčí: „Náboženství a moderní ideál člověka“ je naslov knjigi, ki je izšla pred kratkim v Pragi. Vzbudila je v čeških, predvsem praških krogih izvenredno zanimanje ter bila prav kmalu razprodana. V njej razmotriva pisatelj versko vprašanje in označi sedanje svetovno naziranje moderne inteligence, oziraje se na raziskovanja največjih svetovnih kapacitet kakor Goethe-ja, Lamarck-a, Darwina, Haeckela itd. Kakor se sliši izide to delo tudi v slovenskem prevodu, kar je najiskrenejše pozdraviti, ker se poda s tem slovenski javnosti res trezno in znanstveno razpravo tega tako perečega vprašanja.

P—n.

Poljudne brošure. Med Čehi je razširjena knjižica »Národní katechismus aneb co má věděti každý Čech!« (Narodni katekizem ali kaj mora vedeti vsak Čeh.) V tej knjižici so navedena vprašanja in odgovori res najbolj primitivnih stvari, ki morajo biti pač znane vsakemu Čehu, tako zgodovinski razvitek češkega kraljestva (seve le v glavnih potezah), verstvo (zgodovinski momenti češkega bogoslužja, Hus in njega doba, tridesetletna vojska itd.) dalje geografični pregled, obenem kratek poduk o samoupravi čeških občin, okrožij in dežel, državne institucije itd. — Enako knjižico potrebujemo pač tudi Slovenci. Naloga, izdati tak »Katekizem« pripada v prvi vrsti »družbi sv. Mohorja«. Naj bi ista mesto svojih vsakoletnih molitvenikov nudila — za izpremembo — enkrat tudi tako res podučljivo čtivo svojim bralcem. Potrebno je, da pride taka knjižica v roke vsem Slovencem, v prvi vrsti nižjim slojem in to je le mogoče, če jo izda imenovana družba. Pripomniti je le, da bi morala biti knjiga pisana v res narodnem duhu.

P—n.

„Wiener Volksbildungsverein“. Iz poročila o občnem zboru tega dunajskega izobraževalnega društva posnemamo, da se je izposodilo iz društvenih knjižnic v minulem letu 1,244.000 knjig, da je priredilo društvo 114 znanstvenih predavanj, 43 ljudskih koncertov in 34 recitacij. To so uspehi, ki jih ne bodo mogla naša ljudsko-izobraževalna društva seveda nikoli doseči, ki nas morajo pa vendar vzpodbujati, da se nadaljuje med Slovenci začetno izobraževalno delo.

„Deutscher Schulverein“, društvo, ki ima namen germanizirati slovansko mladino, je izdalo v to svrhu že 10 milijonov, in praznuje v tekočem mesecu svojo petindvajsetletnico. Slavnosti, ki se bo praznovala te dni tudi v Ljubljani, naj odgovore Slovenci s tem, da tem požrtvovalnejše podpirajo našo šolsko družbo sv. Cirila in Metoda!

ostal dolžan par grošev, ko ji je obrnil hrbet. Med nekdanjimi in sedanjimi daničarskimi kavalirji jih je gotovo mnogo, ki so ostali društvom dolžni kako čitalničnino. Ali so zato goljufi? Preživel sem prav hude dijaške boje, a da bi kdo političnega neprijatelja imenoval v listu goljufa, to si je prvi dovolil gospod Marinko. Ker je ta človek v svojem listu dalje izvajal, da »Slovenija« goljufe ščiti, je umevno, da sem se za stvar zavzel. Najprej sem v pismu ponudil Marinku kompromis, ker sem menil, da se je prenaglil. Ko pa je ošabno vrgel pismo v koš, sem mu moral dati javno priimek, ki se ga bo držal, dokler se ne pokori, namreč — obrekovalec!

Urednik 1. letnika.

Poziv.

Vse one tovariše, ki imajo v razprodaji še kaj narodnih kolkov, pozivljamo, da jih nemudoma vrnejo »družbi sv. Cirila in Metoda« ako jih ne morejo razpečati. Za razprodane kolke naj upošljejo denar.

Listnica uredništva.

Vse svoje čislane gg. sotrudnike prosimo, da nam pošiljajo pravočasno svoje doneske. Obračamo se tudi do vseh dijaških prijateljev našega lista, da nas vedno informirajo o vseh razmerah na svojih zavodih. Srednješolska »Priloga« izide, kakor hitro se nabere dovolj pripravnih doneskov.

Iz upravnništva.

Naročnikom! »Omladina« ne izhaja vsacega prvega v mesecu, marveč v prvi polovici vsakega meseca.

1. letnik „Omladine“ se dobiva pri upravništvu à 4 K za dijake à 2 K. Posamezne številke à 40 vin. — »Omladino« prodaja v Ljubljani knjigotržec L. Schwentner, v Gorici pa knjigarna A. Gabrščekova.

